

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ РЕГІОНУ

Основою взаємозв'язків суб'єктів господарювання і регіону є інвестиційні потоки, тому насамперед розглянемо систему формування інвестиційних відносин у регіоні і їх вплив на інвестиційний клімат регіону. У своїй діяльності товариство має враховувати особливості регулювання інвестиційного клімату конкретного регіону, у якому воно діє.

Очевидно, що явище регіоналізму і регулювання інвестиційного клімату потребує системного підходу до аналізу загальноекономічних і територіальних взаємозв'язків.

Будучи підсистемою народного господарства країни, регіональна економіка не може розглядатися як ізольована її частина, тому неправомірно зводити в абсолютну величину інвестиційну самостійність регіонів – вона має цілком визначені межі.

Ці проблеми розглядаються на теоретичному і методологічному рівнях у фундаментальних роботах таких вітчизняних учених-економістів, як М.Ю. Алексєєв, Б.І. Альохін, І.О. Бланк, В.М. Гриньова, Т.С. Клебанова, М.О. Кизим, О.Г. Мендрул, Я.М. Міркін, і зарубіжних: Г. Александер, У. Беррі, М. Дж. Грубер, Н. Дюран, Едвін Дж. Елтон, А.А. Ерлих, М. Лауфер, Г. М. Марковіц, К. Паррамоу, Дж. Пікок, Дж. Тобін, Т.Дж. Уотшем, Н. Хастінгс, Е. Хербст, Дж. Холтон, В. Шарп.

Але у фундаментальних роботах перелічених учених бракує єдиного погляду стосовно системи формування інвестиційних відносин у регіоні і їх впливу на інвестиційний клімат регіону. Практично немає системних розробок із питань управління інвестиційною привабливістю, бракує конкретних вітчизняних методичних рекомендацій для стратегічного інвестора.

Регіональна економіка й інвестиційний клімат регіону більшою мірою пов'язані із природними чинниками: наявністю природних та трудових ресурсів, сприятливих умов географічного середовища тощо. Це обумовлює залежність рівня розвитку регіону від географічного

розміщення і стану навколишнього середовища, а також від великих підприємств, що діють у регіоні.

Регіональне господарство, будучи комплексним по суті, тобто маючи в наявності багато галузей і виробництв, не володіє, як правило, гармонійною структурою. Багато регіонів вузько спеціалізовані на тих або інших сферах діяльності.

Слід виділити три аспекти регіонального управління в питаннях регулювання інвестиційного клімату: взаємини регіону і держави; взаємовідносини регіону і місцевого самоврядування (міст, районів тощо); забезпечення комплексності розвитку регіону як єдиного господарства (власне регіональне управління).

У взаємовідносинах між державою і регіонами використовується принцип розділення і делегування повноважень, закріплений законодавчими і нормативними актами. Центр тяжіння тут усе більше зміщується вбік непрямих методів регулювання – таких, як грошово-кредитна й амортизаційна політика, податкова система, використання позабюджетних цільових фондів.

Проблема управління економікою регіону має розглядатися в рамках концепції місцевого самоврядування в цілому, тобто не зводиться тільки до пошуку оптимальних форм і методів взаємодії регіональних і муніципальних органів. Важливим моментом організації самоврядування є визначення функцій самих територіальних органів різних рівнів, виходячи з цілей і завдань розвитку всього регіону.

Основою цього господарства є муніципальна власність. Але, як показує зарубіжна практика, у повній власності муніципальних органів, а отже, у прямому управлінні мають знаходитися лише ті об'єкти, діяльність яких не має комерційного характеру і повністю фінансується за рахунок місцевих бюджетів. У наших умовах – це установи освіти, охорони здоров'я,

культури тощо. Решта всіх ланок муніципального господарства може розвиватися на комерційній або на комбінованій основі.

Для забезпечення єдності управління економікою та інвестиційним кліматом регіону державні власники майна повинні в ширшому масштабі делегувати регіональним органам свої повноваження з управління власністю, зокрема акціонерними товариствами, утворюючи господарський комплекс регіону.

Управління регіоном і його інвестиційним кліматом як єдиним господарством, забезпечення комплексності розвитку регіону – відносно нове завдання. На даний час територіальне управління не володіє достатньою самостійністю. У сучасних умовах потрібна розробка концепції системи регіонального управління для тієї або іншої моделі ринкових відносин, ураховуючи досвід інших країн.

Центр тяжіння з реалізації соціально-економічної політики держави сьогодні змістився у регіони, оскільки вирішується проблема життєзабезпечення населення. Регіональні органи управління несуть головну відповідальність перед населенням і центром за стан у регіоні. У цьому і полягає сутність децентралізації управління –

руслі об'єктивних тенденцій розвитку самоврядування і разом із тим накладає нові обов'язки на регіональну політику в галузі регулювання інвестиційного клімату й інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання.

Життєдіяльність регіону – постійний фактор, він не може бути припинений. Тому регіональні інвестиційні інтереси – це, насамперед, потреба у стабільному характері відтворення, постійному збереженні та примноженні інвестиційного потенціалу регіону. При порушенні стабільного процесу виробництва регіон може перейти в розряд депресивних, а його інвестиційний клімат значно погіршиться. Для відновлення підірваного потенціалу депресивного регіону потрібні (виходячи з досвіду США) десятиліття (на відміну від відтворення окремого підприємства), а інвестиційні витрати у багато разів вищі, ніж на підтримку стабільного характеру відтворення.

Разом із тим проведення реформ регіонального характеру й удосконалення регіонального інвестиційного клімату як чинника підвищення ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання має відповідати правильно сформульованим державним інвестиційним

<p>Основні індикатори (параметри) регіональних інвестиційних інтересів і регіонального інвестиційного клімату</p>	<p>відповідність рівня і способу життя населення державним або іншим стандартам стабільність суспільно-політичної та національно-етнічної ситуації наявність регіональних бюджетно-фінансових і інших матеріальних джерел (власності тощо) природоресурсний і екологічний потенціал регіону наявність інфраструктури для розвитку регіональних та міжрегіональних зв'язків між суб'єктами господарювання потенційні можливості для використання наявних інвестиційних ресурсів, місць застосування праці, інтелекту</p>
---	---

передати значну частину прав і відповідну частку відповідальності на місця, що йде в

інтересам, принаймні, не суперечити загальному вектору реформування (рис. 1).

Рис. 1. Основні індикатори (параметри) регіональних інвестиційних інтересів і регіонального інвестиційного клімату

Поряд із регіональними інвестиційними інтересами найважливіше критеріальне значення для оцінки регіональних ситуацій і впливу інвестиційного клімату на інвестиційну діяльність суб'єктів господарювання мають напрями регіонального розвитку, які втілюються у формі підготовлених

управлінських рішень і дій. Вони можуть не повністю збігатися з регіональними інвестиційними інтересами, але необхідно забезпечити їх принципову відповідність з інвестиційними інтересами суб'єктів господарювання. Останні виступають як база оцінок і обґрунтувань ухвалення інвестиційних рішень і дій.

Виявлення, ревізія та систематизація зафіксованих у різних документах цілей і завдань могли б стати початковими пунктами активізації регіонального управління інвестиційним кліматом і підвищення ефективності інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання (див. таблицю).

Відомо, що регіони неоднорідні за ступенем інвестиційного потенціалу – одні є донорами, інші мають дотаційний характер. Це є наслідком об'єктивних чинників.

Установлення нормативів формування бюджету окремих територій залежно від рівня їх національного багатства означало б консервацію вказаної неоднорідності.

Регіональна бюджетно-податкова система, як і вся податкова політика, підлягає найбільшій критиці, оскільки вони деструктивно впливають на інвестиційний клімат і ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання в регіоні. Головна вимога до неї – цільова регіональна

орієнтація, без якої вона перетворюється на нижній рівень державної бюджетно-податкової системи. Без цього неможливо забезпечувати незалежність регіонального управління, підтримувати інвестиційний потенціал регіону на належному рівні. Іншими вимогами до бюджетної податкової системи є простота (доступність для виконання), зрозумілість (обґрунтованість принципів побудови), справедливість (урахування регіональних і державних інтересів).

Не вдаючись до суті бюджетно-податкових систем різних країн, відзначимо важливість принципу вирівнювання, тобто перерозподілу доходів для підтримки окремих регіонів. Слід зазначити, що у цьому випадку для регіонів, які виступають донорами, це означає зменшення бюджетно-податкових можливостей. Ураховуючи об'єктивну необхідність підтримки окремих (бідних, депресивних) регіонів, а також структуру господарства регіонів, багатих природними ресурсами і тих, що володіють вищим податковим потенціалом необхідно будувати бюджетно-податкову систему на принципі справедливості, тим більше що доходи багатих регіонів забезпечуються, по суті, за рахунок всієї країни.

Таблиця. Основні цілі та завдання регіонального розвитку, спрямовані на регулювання інвестиційного клімату й підвищення ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Цілі	Завдання
Стратегічні поступального або стабілізаційного характеру	1. Аналіз і оцінка загальної ситуації (перелік і гострота регіональних проблем). Основна складність тут полягає у неможливості агрегованої (інтегральної) оцінки по одному критеріальному показнику зважаючи на суперечність тих інвестиційних процесів, що відбуваються в регіоні. Світовий досвід територіального управління свідчить про необхідність використання сукупності комплексних оцінок найважливіших регіональних ситуацій. При цьому виявлення всіх можливих ситуацій стає одним із головних завдань їх оцінки, шляхом підвищення ефективності інвестиційної діяльності суб'єктами господарювання
Довгострокові по окремих галузях регіону	2. Аналіз і оцінка конкретних колізій, що потребують першочергових дій (локальне безробіття, зупинка виробництва тощо)
Середньострокові в галузевого і функціонального типу	3. Аналіз і оцінка наслідків перебігу реформ. Складність полягає у правильному визначенні впливу дії окремих нормативних актів на регіональні інвестиційні інтереси (земельна реформа власності, зміни у структурі регіональної власності, нові джерела бюджетних надходжень,

комерціалізація соціальної сфери тощо).

Принциповим питанням при такому порядку формування бюджетної фінансової політики та її впливу на інвестиційний клімат і ефективність інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання є обґрунтування частки податкових надходжень, яка має бути централізована на всіх рівнях управління. На державному рівні це встановлюється законодавчо, проте окремі регіони добиваються пільгових умов.

На регіональному рівні визначення обласного фонду бюджетних асигнувань потребує обов'язкового планування необхідних засобів для втілення регіональних програм, у тому числі фінансування загальнодержавних об'єктів культури, науки, охорони здоров'я. Частина

обласного бюджету (так само як і державного), що залишилася, має розподілятися пропорційно чисельності населення. Такий підхід забезпечує справедливіший розподіл бюджетних коштів як між регіонами, так і всередині них.

Тут гостро постає проблема формування ефективної регіональної інвестиційної політики, оскільки у такому випадку є підстави говорити про потенціал поліпшення інвестиційного клімату регіону і зростання ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Автором визначено основні завдання регіональної та державної інвестиційної політики з точки зору забезпечення вищевикладеної мети (рис. 2).

Інвестиційний клімат	
Регіональна інвестиційна політика	Державна інвестиційна політика
Цілі	Цілі
забезпечення єдиних мінімальних інвестиційних стандартів і рівноправного інвестиційного захисту всіх суб'єктів господарювання	забезпечення державного регулювання цін на продукцію суб'єктів господарювання – природних монополій, вирівнюючого умови підприємницької діяльності в різних регіонах
вирівнювання умов соціально-економічного й інвестиційного розвитку суб'єктів господарювання	залучення інвестицій регіонів країни й іноземних держав у розвиток загальноукраїнської інфраструктури та її включення в систему світових комунікацій
пріоритетний інвестиційний розвиток регіонів, що мають особливо важливе стратегічне значення	інвестиційне забезпечення проектів модернізації структури господарства індустріально розвинених регіонів
становлення і забезпечення гарантій місцевого самоврядування	інвестиційне забезпечення умов для залучення інвестиційних ресурсів українських та іноземних інвесторів до створення й експлуатації підприємств у слаборозвинених регіонах, до розвитку виробництв, у продукції яких зацікавлена українська економіка
забезпечення основ бюджетної податкової системи, що ґрунтується на єдиному інвестиційному просторі	

Рис. 2. Вплив регіональної та державної інвестиційної політики і корпорацій на інвестиційний клімат

Головна інвестиційної політики	метарегіональної – стабілізація	виробництва, зростання,	забезпечення поліпшення	економічного інвестиційного
--------------------------------	---------------------------------	-------------------------	-------------------------	-----------------------------

клімату регіону і зростання ефективності інвестиційної діяльності підприємств, представлених у регіоні.

Однією з головних умов реалізації регіональної інвестиційної політики є забезпечення єдності інвестиційного простору країни, що визначається спільністю грошової, податкової, бюджетно-фінансової систем, скоординованим розвитком основних фінансово-інвестиційних інституційних структур і суб'єктів господарювання.

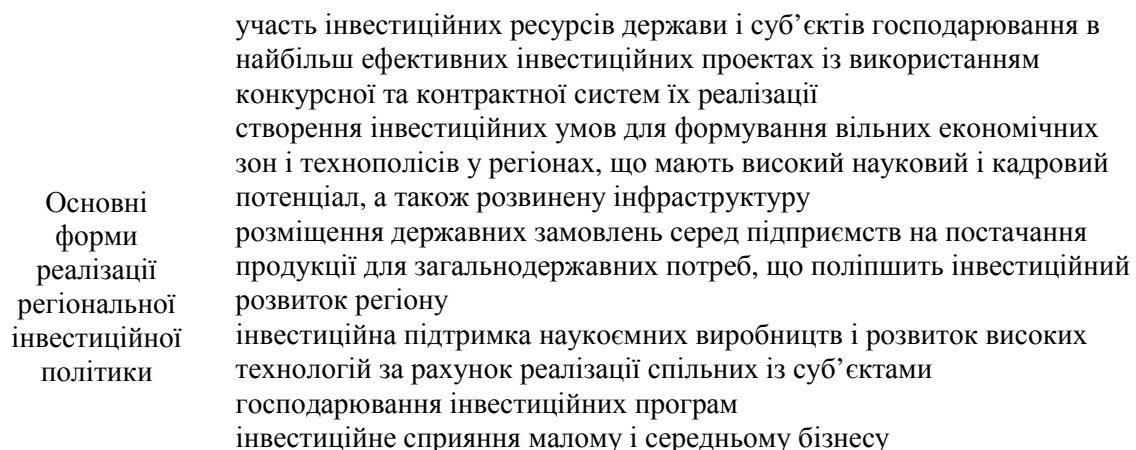
Регіональна інвестиційна політика багато в чому залежить від системи територіального розподілу праці й виробничої спеціалізації господарства регіонів країни.

Найважливішими початковими пунктами регіональної інвестиційної політики є прогнозування платоспроможного попиту і його регіонального розподілу, вивчення регіональних інвестиційних ринків, оцінка інвестиційних можливостей регіонів,

стимулювання розвитку власного інвестиційного потенціалу регіонів для вирішення найважливіших інвестиційних проблем їх розвитку.

Серед форм реалізації регіональної інвестиційної політики особливе місце займають розробка і здійснення державних цільових програм інвестиційного розвитку регіонів, що фінансуються за рахунок державного бюджету, а також на дольовій основі. Суб'єкти господарювання (головним чином акціонерні товариства) за рахунок участі в таких програмах значно поліпшують інвестиційний клімат регіону.

Основні форми реалізації регіональної інвестиційної політики як складової державної цільової програми розвитку регіонів і галузей із пайовим інвестиційним забезпеченням проектів регіону подані на рис. 3.

Рис. 3. Основні форми реалізації регіональної інвестиційної політики

Удосконалення інвестиційних і податкових відносин між державою та її суб'єктами, а також між органами державної влади і місцевого самоврядування, направлених на підвищення рівня бюджетного самозабезпечення суб'єктів державних і муніципальних утворень, дасть можливість поліпшити інвестиційний клімат підприємства і регіону в цілому. Для цього необхідно закріпити за суб'єктами держави постійних інвестиційних, насамперед, податкових, джерел доходів для самостійного формування бюджетів. Це

дозволить зменшити невиправдані зустрічні інвестиційні потоки між бюджетами різних рівнів, понизити обсяги державної інвестиційної підтримки регіонів, здатних до самофінансування за рахунок інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання, представлених у регіоні.

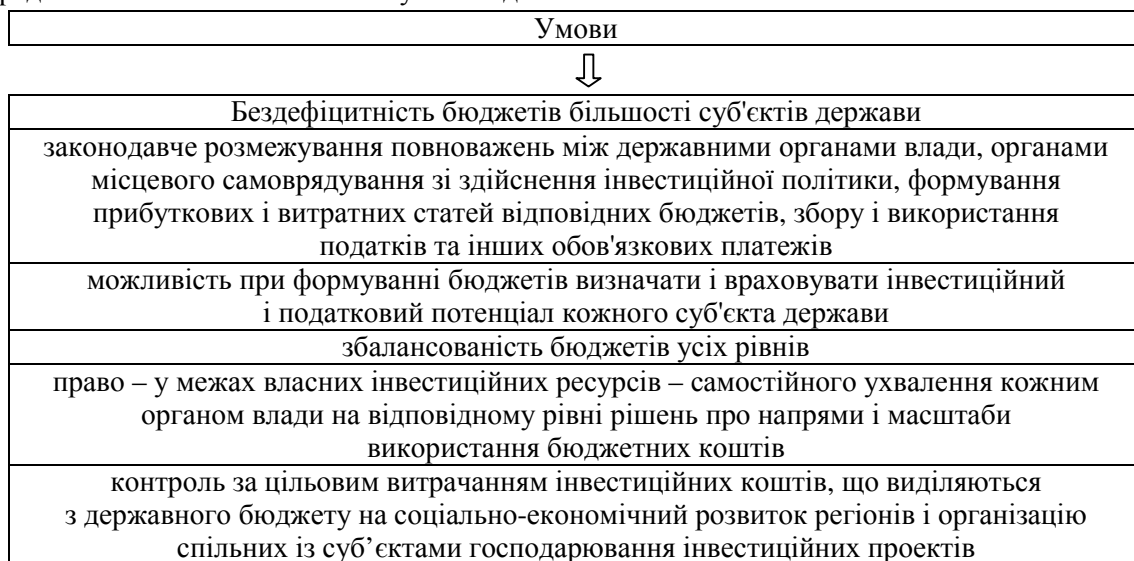
Умови реалізації завдань регіональної інвестиційної політики в бюджетно-податковій сфері, поліпшення інвестиційного клімату і зростання ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання подані на рис. 4.

Особливо слід зазначити роль регіональної інвестиційної політики і суб'єктів господарювання регіону у вирішенні гострих соціальних проблем, що потребують участі державних бюджетних коштів.

Основним елементом соціальної політики є фінансове забезпечення мінімальних державних гарантій – мінімальної заробітної плати, мінімальних пенсій і допомоги, їх регулярна індексація відповідно до зростання споживчих цін.

Вирішення соціальних проблем реальний спосіб поліпшити інвестиційний клімат регіону. Головні цілі регіональної інвестиційної політики щодо доходів передбачають: забезпечення умов для

зростання заробітної плати, пенсій, допомоги й інших грошових доходів громадян задля стабілізації рівня життя населення, створення основи для його підвищення в усіх регіонах країни.

Рис. 4. Умови для реалізації завдань регіональної інвестиційної політики в бюджетно-податковій сфері, поліпшення інвестиційного клімату і зростання ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання

Висновки. Для мінімізації негативних наслідків розшарування суспільства, поліпшення інвестиційного клімату і зростання ефективності інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання інвестиційна політика, на нашу думку, має бути орієнтована на:

удосконалення податкової системи шляхом поступової відміни податків на кошти, що направляються суб'єктами господарювання на споживання, при одночасному посиленні податкового навантаження на індивідуальні, особливо надвисокі доходи і майно фізичних осіб;

введення на регіональному рівні системи страхування заробітної плати на випадок нездатності роботодавців виконувати зобов'язання по оплаті праці; удосконалення законодавчого забезпечення регулювання інвестиційної діяльності в Україні шляхом усунення протиріч і невизначеності й окремих законодавчих актів для підвищення інвестиційної привабливості підприємств, регіонів і держави в цілому, для залучення внутрішніх (вітчизняних) та зовнішніх (іноземних) інвестиційних ресурсів.

Література

1. Бланк Й.А. Инвестиционный менеджмент. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2001. – 448 с.
2. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
3. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: Навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 376 с.
4. Черничинець С.П. Інвестиційна привабливість України та напрями її покращення // Сучасні тенденції і проблеми розвитку інвестиційно-будівельного комплексу: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (29-30 листоп. 2007 р.) – Тернопіль: Принтер-інформ, 2007. – С. 76-78.
5. Черничинець С.П. Регулювання інвестиційного клімату регіону // Зб. наук. пр. факультету економіки і менеджменту інвестицій (Вип. 2). – Тернопіль, 2007. – С. 48-59.
6. Щукін Б.М. Інвестиційна діяльність: Метод. посіб. – К.: Либідь, 1998. – 64 с.